

سینما و مدیریت تصاویر ذهنی

دکتر امیر محبیان

سرشناسه: محبیان، امیر، ۱۳۴۱
عنوان و نام پدیدآور: سینما و مدیریت تصاویر ذهنی / امیر محبیان
مشخصات نشر: تهران، پیشگامان اندیشه آریا، ۱۳۹۰
مخصات ظاهری: ۱۳۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۴۶۴-۰۰-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه
موضوع: سینما -- صنایع -- تاریخ.
موضوع: سینما -- ادوات متجده -- تاریخ و نقد
موضوع: سیاست در سینما
رده بندی کنگره: ۳۰۳ م ۸۸ الف ۵ / ۱۹۹۳ / PN
رده بندی دیویی: ۴۳۰۹۷۳/۷۹۱
شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۹۸۲۴۲

این کتاب با حمایت معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده است.

سینما و مدیریت تصاویر ذهنی

نویسنده: دکتر امیر محبیان

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۳۰۰۰

ویراستار: ویدا محمودی فقیهی

طراح جلد: امیر نوزمائی

سال چاپ: ۱۳۹۱

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

فهرست

- ۱۱..... پیش‌گفتار
- ۱۵..... تاریخچه سینما
- سینمای مستقل
- سینمای غیرآمریکایی
- ۲۱..... فلسفه در ورای سینما
- ذات و ماهیت فیلم چیست؟
- فیلم و جامعه
- آیا سینما می‌تواند بر سیاست تأثیر گذارد؟
- تأثیرپذیری سیاسی از سینما
- سینمای سیاسی یا سیاست سینمایی
- تغییر در هژمونی سینما
- ۳۵..... یهودیان، سلاطین رسانه در آمریکا
- دست‌های پشت‌پرده سینمای آمریکا
- کمپانی فوکس قرن بیستم
- روپرت مورداک کیست؟
- شرکت برادران وارنر
- پنهان پشت نقاب‌های تزویر
- ۵۳..... هدایت اذهان توسط سینما

هدایت ذهن - مدل بایت

شستشوی مغزی؛ اخلاقی یا غیر اخلاقی

۶۷..... سینما در عرصه فریب

کشف پیام‌های پنهان در فیلم‌های هالیوود

۸۹..... کارکرد سینما در تغییر باورها

عقیده چیست؟

تله اعتماد

چگونگی شکل‌گیری اعتقادات

راه‌القاء و افتاح در سینما

سینما و روان‌بشری

تحلیل روانشناسانه سوزه‌های کودکانه

۱۱۸..... مؤخره

فرهنگ فیلم‌ساز یا فیلم‌های فرهنگ آفرین

۱۲۱..... فهرست منابع

۱۲۳..... نمایه

پیش‌گفتار ناشر

آندره بازن، منتقد و تئوری‌پرداز فرانسوی سینما گفته است: سینما به ما جهانی جایگزین متناسب به تمایلاتمان ارائه می‌کند.

این جهان جایگزین با ماهیت اغواگرانه خود بر جای جهان واقعی نشسته است و گاه آن چنان بر قلب و ذهن مردمان غالب شده است که تفکیک واقعیت از خیال نه تنها ناممکن بلکه نادلیدیر می‌نماید. جهان مجازی سینما هرچند گاه محیطی خوشایندتر از جهان واقعی ارائه می‌کند، ولی به‌واقع در پس تمامی نمودهای آن چیزی جز "پوچی" نیست. سایه‌ها در ذات خود راهی به واقعیت ندارند مگر نمودی و اشاره‌ای که به ادراک بسته بستگی دارد.

ژان بودریار به درستی درباره ماهیت اغواء گفته است: "اغوا در نمود لانه می‌کند و منتظر حریف خود می‌ماند. اغوا را می‌داند که شرط پیروزی و بازگشت‌پذیری جاودانه اوست؛ فراسوی نمود در زرفا هیچ چیزی وجود ندارد؛ از آن رو تمامی ساختارهای قدرت، جنسیت و دانش برپایه امر پوچ استوارند."

با درک ماهیت نمودهایی که در ذات اغواگرانه خود گاه به هیچ اشاره می‌کنند، دریافت می‌شود که آوردگاه نمود، قربانگاه نشانه‌های ایستای معنا و میل است.

سینما با اتکاء به نمودهایی که امیال و عواطف را برای پیدایش جهان خیالی به بازی می‌گیرند، توان کنترل بشر را به سینماگر اعطاء می‌کند.

زیرا این واقعیتی نامطلوب ولی انکارناپذیر است که آدمیان بیش از عقل در رفتارهای خویش به عاطفه و احساس اتکاء دارند.

توان کنترل بشر، آرزوی مهار ناشدنی سیاستمدارانی است که قدرت را می‌جویند و طبعاً ابزار کنترل برای آنان به همان میزان ارزش می‌یابد. چشم‌های ظاهر و جان‌های ساده از نبرد فقط نمودهای سلاح‌های جنگی و غوغای آن را می‌بیند ولی جان‌های آگاه و دیدگان بصیر در ورای هر وسیله‌ای که کنترل دیگران را به اصحاب قدرت اعطاء می‌کند، نوعی نبرد البته نرم را می‌بینند؛ نبردی که گاه ایدئولوژیک و گاه به‌منظور سلطه برای نیل به همه نتایج ممکن آن، از جمله ثروت و قدرت، است. در این نبرد نمی‌توان بی‌طرف ماند، زیرا بی‌طرفی قربانی فریبی است که با پای خود به مسلخ رفته است. هر انسانی که برای آرمان خویش زیست می‌کند و امیدی و عقیدتی او را به پیش می‌راند، نمی‌تواند اجازه دهد او را چو نان عروسک خیمه‌شب‌بازی در این نبرد چو نان بازی به پیش رانند، باید زنده و فعال بود و با هوشمندی ابزار فریب دشمنان آئینی در آرمان را شناخت.

آنچه در پیش روی شماست، پژوهشی است موجز که کوشیده است گامی در این مسیر بر دارد. امید است فرهیختگان با راهنمایی خود خطایا را اصلاح و گام‌ها را استوارتر گردانند. مجموعه حاضر که به تحلیل ابعاد مختلف نبرد نرم در حوزه‌هایی مختلف پرداخته است، کوشیده فراتر از نگاه سطحی و شعارزدگی‌ها، لایه‌های عمیق‌تر را نیز مورد بررسی قرار دهد. امید داریم "انتشارات پیشگامان اندیشه آریا" توانسته باشد رسالت بیینی خود را در این زمینه ایفاء کرده باشد.

در اینجا شایسته است از معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغش سپاسگزاری نماییم و نیز از مدیریت شایسته آقای رضا محمودی فقیهی و هم‌چنین همکاری خانم ویدا محمودی فقیهی، که بی‌یاری آنان این مجموعه این گونه که هست، نمی‌بود.

پیش‌گفتار

به هر حال، سینما یک صنعت است.
(آندره مالرو)

سخن آندره مالرو سخنی حائز اهمیت است. این عبارت در بطن خود مفاهیم بسیاری را مستتر دارد، اما بر آن می‌توان افزود، سینما، سیاست، فرهنگ‌ساز، و حتی سلاح خطرناکی نیز می‌تواند تلقی شود که البته در صورت بهره‌گیری درست، بی‌گمان قادر است در خدمت اندیشه‌های پاک و منافع انسانی نیز قرار گیرد.

"سینما" از جمله هنرهایی است که در قالب یک صنعت بر روان هم خود را به نمایش گذاشته است. از همان سال‌های نخست که حرفه ساخت و نمایش تصاویر متحرک پدید آمد، وجه اقتصادی آن هم در اروپا مد نظر قرار گرفت. برادران لومیر، پس از اطمینان از موفقیت خود در تولید اولین تصاویر متحرک، با برگزاری تور اروپا، تصاویر متحرک خود را که دارای جذابیت ویژه‌ای برای عوام و خواص بود، به نمایش گذاشتند و در هر کشور، با افزودن صحنه‌هایی جدید، هم کمیت و هم کیفیت فیلم‌های خود را ارتقاء بخشیدند، و هم بر طیف مخاطبان و طبعاً مشتریان خود افزودند.

از سال ۱۸۹۸ میلادی که "نمایش احساس اوبرامرگوا" به‌عنوان اولین

فیلم تجاری بر روی پرده نمایش رفت تا حال حاضر بیش از یکصد و ده سال می‌گذرد و در کشورهایی که این صنعت در آن‌جا گسترش یافته، مناطقی ویژه به‌عنوان مراکز تمرکز این صنعت شهره عالم شده است. چنانچه در ایالات متحده آمریکا، "هالیوود" و در کشور هندوستان "بالی‌وود" به نقاط کانونی تولید انبوه فیلم و توزیع آن در سطح جهان تبدیل شده‌اند.

در عرصه تجاری، طبعاً سود، حرف آخر را زده و هر صنعتی آن‌گاه امکان بناء دارد که بتواند سود را برای تولیدکنندگان و حامیان آن "فرآورده" تأمین نماید. چنانچه در صنعت سینما به‌ویژه در ایالات متحده، هزینه‌های سنگین و تکنولوژی پیشرفته‌ای که در تولید این فیلم‌ها به‌کار می‌رود، عملاً صنعت سینمای ایالات متحده را به صنعتی بی‌رقیب تبدیل کرده و یا حداقل رقابت با آن را بسیار دشوار ساخته است.

تمایل به فروش هر چه بیشتر تولیدات سینمایی و مشتری‌گرایی در حال حاضر باعث وارد آمدن ضربه‌های سنگین به کیفیت و ارزش هنری سینما شده است، چنانچه تمایل به تولیدات سطحی و غیرهنری در دو ژانر سینمای حادثه‌ای (اکشن) و مرزآلود (پونو) در کشورهای غربی شدیداً گسترش یافته و حتی به‌دلیل جلب مخاطب به سینمای جهان شرق هم سرایت کرده است.

البته تردیدی نیست که در کنار صنعت پرخرج و سطحی سینمای هالیوودی، تولید جریانات ارزشمند هنری با حداقل هزینه ممکن، به‌دلیل محتوا و عمق معانی انتقال یافته به مخاطب، جذابیت عمومی یافته است، سینمای معناگرا که می‌کوشد از بند ظواهر و جذابیت‌های صوری رها شده و با روح و روان و نیز فلسفه زندگی مخاطب ارتباط برقرار کند از نمونه‌های ارزشمندی است که نباید نادیده انگاشته شود.

علیرغم پیشرفت حیرت‌آور و شگفتی‌آفرین فناوری در عرصه سینما هنوز جوهره مهم و غیرقابل انکار سینما را جنبه بصری آن تشکیل می‌دهد و نگاه دریچه روح انسان شمرده شده است. دریچه‌ای که سینما از طریق آن به عواطف و احساسات انسان‌ها دست می‌یابد و با به جنبش در آوردن احساسات عقل را نیز برمی‌انگیزد. عقلی که یا در جهت تفکر یا تحت‌الشعاع احساس منشأ تصمیم‌گیری بشری است.

با تفسیر ماهیت حکومت‌داری در دهه‌های اخیر عملاً فرآیند کنترل و مدیریت شهروندان از روش‌های کهنه کنترل اطلاعات به روش‌های نوینی چون کنترل برداشت‌ها یا مدیریت ادراک‌ها تفسیر کرده است. سیاستمداران با اتکاء به یافته‌های دانشمندان علوم اجتماعی کوشیده‌اند "قدرت نرم" را جایگزین "قدرت سخت" یعنی نیروهای نظامی و انتظامی نمایند.

مدیریت برداشت‌ها عملاً هراس از گسترش اطلاعات در فضای رسانه‌های بدون مرز را از میان می‌برد. زیرا آن‌گاه که برداشت‌های شهروندان مدیریت گردد، آنان پیش از مواجهه با خبر، گرایش‌های خود را طبعاً قضاوت خود را شکل داده‌اند.

بهره‌گیری از قدرت سینما برای مدیریت برداشت‌ها در منب‌ترین حالت و عملیات فریب در بدبینانه‌ترین حالت واقعی‌تی است که انکار آن را هیچ‌ خردی که اندک تجربه‌ای در این حوزه داشته باشد، برنمی‌تابد. چنانچه نگاهی به تاریخچه سینما حاکی از کاربردهای سیاسی و حکومتی آن به‌ویژه در نبردهای سیاسی داخلی و نیز بین‌المللی است.

واژه جنگ نرم چندی است، پس از آن‌که توسط عالی‌ترین مقام سیاسی-دینی کشور به‌مثابه یک هشدار به نخبگان ارائه شد، در فضای رسانه‌ای بدان پرداخته می‌شود، اما پرداختن به این امر نباید صرفاً به ارائه چند مصداق داخلی که در نبردهای سیاسی میان جناح‌ها کاربرد دارد، محدود گردد. اگر همان‌گونه که سان تزو استراتژیست چینی در بیش از سه هزارسال پیش تذکر داده است، جنگ واقعی نبرد میان استراتژی‌ها و روحیه‌هاست، پس جنگ نرم، پیچیده‌ترین و مهم‌ترین عملیات در حوزه روابط میان فردی تا سطح میان دولت‌ها است، از این‌رو، محدودسازی آن به چند مصداق داخلی، در یک ساحت خاص بی‌گمان نگاهی تقلیل‌گرایانه، به اهمیت موضوع است. در همین راستا، بازگشایی ساحت‌های جدید و واکاوی ابعاد مختلف جنگ نرم که آن روی دیگر، قدرت نرم، البته از موضع خصمانه و بیرونی است، ضرورتی تام دارد.

نگارنده، بر همین اساس کوشیده است، در حد امکان بخشی از توانایی‌ها و کاربردهای عملی "سینما" را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای جنگ نرم در این کتاب بررسی کند. تردیدی نیست که گشودن همه ابواب بحث در همین

حوزه خاص نیز بضاعت و توانمندی حرفه‌ای را می‌طلبد که نگارنده مدعی آن نیست.

از این‌رو، امید است پژوهش‌گران علاقه‌مند بسیاری از نکات مطرح شده در این کتاب مختصر را چونان اشاراتی اجمالی به‌سوی مفاهیمی ژرف تلقی کنند، که این محققان را به جانب خود فرا می‌خواند.

جامعه هوشمند و مشتاق ایرانی در رویکردهای مدیریتی نوین در عرصه کشور، قصد دارد نقشی فراتر در مدیریت منطقه‌ای و حتی جهانی برای خود تعریف کند، نقشی که برای ملتی بزرگ و اصیل چون ایرانیان دور از دسترس نیست. به‌همین دلیل، آگاهی از فناوری‌ها و روش‌های مدیریتی کنونی در سطح جهانی ضرورتی غیرقابل انکار است.

بی‌گمان، امروزه با یافته‌های غربیان را نمی‌توان برای جامعه دینی ایران نسخه‌هایی شفابخش تلقی کرد، نخبگان میهن ما باید آخرین دستاوردها را دریافته و با اتکاء به فرهنگ غنی ملی و دینی خود آن را بومی نمایند و در این فرآیند چه بسا روش‌هایی دور ریخته شوند زیرا با نگاه انسان‌گرا و حقیقت‌جوی اسلامی هم‌خوانی ندارد و نیز ممکن است مفاهیمی نیز برای کاربرد منطبق با باورهای ایرانیان مسلمان نیازمند باز تعریف خواهد شد. نوشتار حاضر، گزارشی اجمالی از آن وضعیتی است که در غرب می‌گذرد، امید است اساتید و اندیشمندانی که قصد پژوهش در این حوزه را دارند و این کتاب را بدین‌منظور در دست گرفته‌اند، بر نقایص آن خرده نگیرند زیرا هر گام آغازینی طبعاً با نواقصی همراه است. اما حداقل انتظار بر این است که صاحب این قلم را از توصیه‌ها و اصلاحات عالمانه خویش معذور سازند.